

PANUN pakinoita

Teatteritapauksia

Toisaalla tässä lehdessä on jo ollut puhetta Oulun Näyttämön viimeisimmästä ensi-illasta, näytelmästä »Poikani on minun». Tämän hieman erikoisen draaman kirjoittaja on maailman-kuulu englantilainen D. H. Lawrence, jota on mainittu peräti uuden sukupuolimoraalin esitaistelijaksi. Hänestä on viime aikoina ollut melko paljon puhetta Suomen lehdistössä, koska hänen kuuluisin romaansinsa »Lady Chatterleyn rakastaja» äskettäin ilmestyi suomalaisena painoksena Gummeruksen kustannuksella. Lawrence herätti aikoinaan suorastaan pahennusta, joskin sai osakseen tunnustakin kaikkialla maailmassa, ratkaisevassa mielessä tosin viimeksi kotimaassaan Englannissa. Kukaan ei ole profeetta . . . Hieman yllättävältä hänen herättämänsä pahennus nykyisin tuntuu, sillä vaikka hän kirjoittikin rohkeasti paljastaen miehen ja naisen välisistä suhteista, hän tähdensi vain Eroksen suurta merkitystä ihmiselämässä ja vaati ehdotonta yksivaioisuutta. Onko tätä viimeainittua pidettävä uutena moraalina? Ehkä, koskapa kaksinaismoraali kukoistaa kuin konsanaan niihin aikoihin kun Norjan suuri Björnsson kävi taisteluun sitä vastaan. Omassa avioliitossaan oli Lawrence ehdoton. Helppoa hänen ja hänen ylhäissyntyisen saksalaisen puolisonsa avioelämä ei suinkaan ollut, mutta suhde kesti rikkumattomana loppuun asti, kuten kirjoittaa prof. Rafael Koskimies äskettäin Valvojassa julkaisemassaan laajassa esseessä.

Tämä nyt Lawrencesta, jonka näytelmän Oulun Näyttämöllä uskoi ja toivoi herättävän kirjallisiin virtauksiin nähden turhan takia penseän oululaisyleisönkin huomiota. Senhän ansaitsee sekä kuulu kirjailija että tällä kertaa nimenomaan myös teatteri, jonka korkeataisoista esitystä mielikseen katselee.

Kun nyt tuli puhe teatterista, niin puhutaanpa muutama sana äskettäin juhlineesta Ylioppilasteatterista. Ylioppilasteatterihan toimii Helsingissä näytellen samassa kulttuurihistoriallisesti kuulussa Vanhan Ylioppilastalon juhlasalissa kuin Helsingin Kansanteatterikin. Ylioppilasteatteri on Helsingin yliopistossa opiskelevien ylioppilaitten muodostama amatööriteatteri ja täytti siis äskettäin 25 vuotta. Lyhyt ikä tietysti yliopistomme ikään verrattuna, mutta perinteet ovat muutamaa sataa vuotta vanhemmat. Mainitaanhan aikakirjoissa, että juuri Turun ylioppilaat aikanaan ensimmäisinä esitivät suomeksi teatterikappaleita ja eiköhän vain se tapahtunut jo hänen ylhäisyytensä Pietari Brahen aikoina!

Mielestäni on aiheellista omistaa muutama rivi Ylioppilasteatterille, jonka esityksiä tietysti lukemattomat lukijoistamme opiskeluvuosinaan ovat seuranneet, jo senkin takia, että niin monella pohjalaisella civiksellä aikanaan oli merkittävä rooli tällä näyttämöllä. Tällöin tulevat mieleen ennen muita maisterit Iikka Kaakinen ja Jouko Paavola, jotka näyttelivät Ylioppilastalossa niihin aikoihin, kun allekirjoittanut yritti ratkaista ristiriitaa finanssiopin ja kirjallisuudenhistorian välillä. Kumpikin näistä arvon herroista toimi sekä aktiivinäyttelijänä että ohjaajana, vieläpä molemmat myös Ylioppilasteatterin johtajina. Heidän panoksensa on ollut hyvin merkittävä ja toisaalta heidän tähänastinenkin karriäärinsä jo osoittaa, että tämä ensimmäinen parnasso on antanut vankan pohjan heidän teatterimiesuralleen. Iikka Kaakinen tunnustetaan nyt erääksi maamme etevimmistä lausuntataiteilijoista ja lausunnan opettajista ja tässä maakunnassa hänet tunnetaan luultavasti paremmin kuin kukaan toinen lausuja. Muisteleme riemulla Iikkaa esimerkiksi Nummisuutarin Esikona, jonka kuulusta monologista sitten tulikin eräs hänen bravuurikappaleitaan. Ja kun sattui Kaakisen Iikka silloiseen »otto-perheeseen» ja ryhtyi parodioimaan jotain oopperareferaattia »Minä taapain sinut puu-uukolla», ei siitä ollut leikki kaukana! Hiljaiseen oppineelta vaikuttavaan ja yllättävän nuorekkaaseen — olihan hän minuun verrattuna ikäcivis — Paavolaan tutustuin toimittaessamme Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan 30-vuotisjuhlan merkeissä erästä

Ylioppilaslehden numeroa. Sitentähän oli ilo minulla niinkuin muillakin oululaisilla tavata hänet Oulussa, jossa hän juuri sodan vaikeissa olosuhteissa joutui toimimaan, vieläpä sinä kuuluisana aikana, jolloin etelän lehdetkin joutuivat kirjoittamaan otsikkona »teatteri ilman esiriippua». Oulun Näyttämön johtajana maisteri Paavola teki hyvää työtä ja jätti mieluisan muiston. Täältähän hän siirtyi Kotkan Maakuntateatterin johtajaksi ja sieltä Tampereen Teatteriin.

Paavola taisi tuoda tänne mukanaan Irma Tyllisen, magisteri hankin, jonka monet oululaiset varmaankin muistavat. Hankin oli Ylioppilasteatterin kasvattaja. Niitä on myös maanmainio lausuntataiteilija ja maisteri Pekkola, joka nykyisin toimii porvariskoulun opettajana Raahessa. Ylioppilasteatterin ansiotuneita johtajia oli myös jyhkeä Matti Aro, joka vaikutti muutamia vuosia sitten Kemian kaupunginteatterin johtajana. Amatööreiksi jättäytyneistä muistuu tässä mieleeni mainio humoristi Martti Viitanen, tuomarismies sitten ja nykyisin Imatran kauppalansihteeri, innokkaampia ylioppilasteatterilaisia 30-luvun jälkipuoliskolla.

Ylioppilasteatterin panos osoitautuu jo näiden hajamuistelmien puitteissa teatterielämässämme merkittäväksi. Suuri merkitys on tällä teatterilla ollut paitsi valikoidun ohjelmiston esittäjänä siinäkin mielessä, että se koko ajan on johdonmukaisesti pyrkinyt tuomaan parrasvaloihin unohtuneita suomalaisia kappaleita, ei ehkä aina niin mestarillisia, mutta mestareiden tekemiä kuitenkin. Niinpä esim. allekirjoittaneen opiskeluvuosina näyteltiin Juhani Ahon romaani »Panu» dramatisoituna ja Eino Leinon Simo Hurta. Edellisestä muistuu mieleeni muutama vuorosana katsomossa ennen näytelmän alkua. Istuimme paikoillamme jossain keskisalissa ja odotimme alkua, kun ohitsemme sivukäytävää vaelsi pari ryhdikästä naishenkilöä, toinen silminnähtävän vanha. Kun he pääsivät katsomon eteen — heille näyttivät paikat olevan varattuja etupenkistä — käänsi suoraryhtinen hopeanharmaa vanharouva kuningattaren elein päänsä ja loi silmälasiansa läpi tutkivan ja kritisoivan katseensa yli koko salin. Hän oli hyvin erikoisen näköinen, tuo ylhäisyys, mutta kauneus oli jo ehtinyt muuttua hänen kasvoillaan erikoisuudeksi. Ja, kuten sanotti, hän katsoi kuin lävistääkseen jokaisen kohdalleen sattuneen. Kysäisin kuiskaten illan mese-naatilta, »ottoäidiltä», että kuka on tuo vanha noita-akka. »Sh, ole hiljaa — sehän on itse Venny Soldan-Brofelt» — siis itsensä Juhani Ahon kuuluisa taiteilijapuoliso, silloin jo kai kahdeksannella vuosikymmenellä. Uskallan tämän pahaa tarkoittamattoman välihuomautuksen kertoa, koska Venny Soldan, nyt hankin autuaasti vainaa, oli paitsi etevä taiteilijatar, myös tietääkseni huumorintajuinen ihminen.

Niin näimme sitten »Panun», niinkuin niin monta muutakirkiintoisaa kappaletta niinä vuosina. Erikoisen selvästi muistan Canthin kuulun Roinilan talon kuulut esitykset Helsingin Seurasaaressa ulkomuseossa »luonnollisissa» kehyksissä. Askeiseksi 25-vuotisjuhlanäytännökseen oli Ylioppilasteatteri valinnut mainion Kakaravaaran-runoilijamme ja Oulun seudun ikuistajan Teuvo Pakkalan näytelmän »Kauppaneuvoksen härkä», joka kuuluu tekijänsä kirjalliselta arvoltaan vähäisimpiin ja niin ollen myös melkein unohtuneisiin töihin. Kysymyshän on satiiirista pikkukaupunkikuvauksesta, jonka parhaita puolia ovat eräät sattuvat luonnekuvat ja burleski huumori, mutta ei sensijaan ilmeisestikään draamallinen rakenne. Paljon kiintoisaa tuntuu Ylioppilasteatteri tästä satiiirista saaneen irtikin, kuten kertovat pääkaupungin lehdet. Mielenkiintoista näin oululaisnäkökulmasta tämäkin kirjallinen tapaus ja ennakkoluulottomuus unhoitettua kohtaan todeta.